

Jornada Europea: Les dones també som refugiades

El dret d'asil en perspectiva de gènere: reptes en l'accés i l'acollida

Les dones refugiades són un col·lectiu doblement vulnerable. Per una banda, per la seva condició de refugiades han de fer front a greus perills i dificultats per poder arribar al territori d'acollida, la qual cosa limita l'accés al procediment d'asil. S'enfronten a greus riscos de patir violència i abusos sexuals tant en el trànsit migratori com en els països d'acollida, Per altra banda, les dones poden patir persecucions específiques per pertànyer al col·lectiu femení com, per exemple, la mutilació genital femenina, el matrimoni forçat o l'esclavitud domèstica, violacions com arma de guerra, tràfic de persones amb finalitats d'explotació -entre altres formes, l'explotació sexual-, entre d'altres.

Per abordar aquesta problemàtica la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat (CCAR) fa temps que treballa en el projecte "Les dones també som refugiades", dins el qual el passat 23 d'octubre es va realitzar a l'Auditori del Campus de Poblenou de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona la Jornada Europea "El dret d'Asil en perspectiva de gènere: reptes en l'accés i en l'acollida", amb la finalitat d'analitzar les condicions de les dones en situació de desplaçament forçat per a identificar els reptes i proposar estratègies de treball per revertir les causes i prevenir futures vulneracions de drets humans. La jornada va comptar amb experts europeus i estatals i també amb dos testimonis de dones, que van explicar la seva experiència al seu país d'origen i com es van veure obligades a fugir per ser perseguides, en gran part, per ser dones.

1a taula

La jornada va començar amb una sessió de contextualització sobre la definició, manifestació i formes de persecució de gènere i la protecció contra aquestes persecucions a nivell internacional a càrrec d'Helena Zarco, de la CCAR i de la Suniva Martínez de CEAR-Euskadi. Helena Zarco va presentar breument el context general i històric en el que es desenvolupa la legislació que recull els drets de les dones i les persones refugiades passant pels primers acords sobre persones refugiades després de la 1a guerra mundial, la Declaració de Drets Humans de 1948, la Convenció de Ginebra de 1951 sobre l'Estatut del Refugiat, el Protocol de Nova York (que amplia i universalitza els drets de les persones refugiades) i arribant a la Convenció sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW) de 1979 i els principis de Yogyakarta sobre la protecció de les persones LGTBI (2007).

Els actes (formes) de persecució i els motius de persecució per motius de gènere poden ser diversos però preocupa especialment, tal i com assenyala Suniva Martínez, que les víctimes que són perseguides per aquests motius han de demostrar temors fundats d'aquesta persecució adaptant-se a les definicions de la Convenció i això resulta molt difícil, a vegades,

Amb la col·laboració de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

degut a que és un tema molt íntim de la persona del que se li fa complicat parlar i provar. Es constata que el tema de la prova es aquests casos de persecució de gènere és un tema que també s'està treballant a altres països europeus com Alemanya i Àustria i que preocupa com dotar de major coherència el relat d'aquestes víctimes per no caure en contradiccions i trobar majors mitjans de prova quan estem davant a situacions que es refereixen bàsicament a l'àmbit privat de les persones. Per això, es veu clau una bona formació dels agents que realitzen les entrevistes.

2a taula

La segona taula va abordar el tema dels matrimonis infantils forçats com a perill i vulneració de drets humans que parteixen les dones en el trànsit migratori i la seva repercussió en l'accés al dret d'asil. En aquesta sessió van participar experts en la matèria com l'Emilie Rivas de Save the Children i la Maria Barcons del Grup d'Investigació Antígona de la Universitat Autònoma de Barcelona. Segons les expertes, malgrat al món hi ha 15 milions de nenes que són forçades al matrimoni és un tema molt invisibilitzat i segueix sent una pràctica habitual en certs països d'Àfrica, Llatinoamèrica i el Sud d'Àsia. El matrimoni infantil és una violació de drets humans afavorida per diversos factors (legals, costums i normes de gènere, pobresa, control de la sexualitat...) i també per la reproducció d'un model patriarcal, tal i com assenyala la Maria Barcons. També són molts els efectes negatius del matrimoni forçat per una menor (per la seva salut, per la seva educació, en termes de desigualtat, entre d'altres)

Si és veritat que, segons el marc legal espanyol i català, es podria sol·licitar asil en casos de matrimonis forçats o matrimoni infantil, les ponents van apuntar que la realitat és que a l'Estat Espanyol no s'ha concedit protecció internacional en aquests casos perquè no se'ls dóna credibilitat suficient a les nenes. No obstant, senyalen que un petit avenç es va donar amb la reforma de la Llei Orgànica 10/1995 que tipifica el matrimoni forçat com a delictes i amb la llei catalana de 2008 (Llei 5/2008, de 24 d'abril, del Dret de les Dones a Eradicar la Violència Masclista) on s'inclou com a violència el matrimoni forçat. Juntament a aquest repte que representa la no concessió de la protecció per matrimoni forçat, s'afegeixen altres com: la falta de dades i recursos específics per l'atenció de menors víctimes de matrimonis forçats, la dificultat per anul·lar aquest matrimoni, la vergonya o ignorància dels seus drets per part de les víctimes i el fet que la llei estatal sobre mesures de protecció integral contra la violència de gènere no contempla el matrimoni forat com a violència contra la dona.

Es constata que a Espanya la majoria de les sol·licituds per motiu de gènere són denegades per incoherència en els relats i que, en països que porten més anys de sensibilització sobre el tema, hi ha algunes resolucions favorables però no són la norma general. Les participants assenyalen que les resolucions favorables per motius de gènere depenen en part de la perspectiva del cas per part dels gabinets d'assessorament i dels propis jutges o jutgesses. Per això, les participants puntualitzen que s'hauria d'estar més alerta, durant les tramitacions dels

Amb la col·laboració de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

expedients, de la possibilitat d'estar davant de casos de matrimonis forçats emmascarats en situacions de re agrupació familiar o extensió familiar.

3a taula

Finalment, el matí va acabar amb una taula dedicada al tràfic d'éssers humans a càrrec de Women's Link Worldwide i SOLWODI-Solidarity with Women in Distress (Alemanya) que van centrar la seva intervenció en les violacions de drets humans que pateixen les dones i les nenes en el trànsit, quins drets es vulneren i quin impacte té tot això en el dret d'asil. Patricia Orejudo, de Women's Link Worldwide, va destacar que, precisament s'està davant d'un dels problemes habituals d'invisibilització de la violència contra les dones: la violència en el trànsit (que compren violència de gènere i violència sexual, deteriorament de la salut física i mental i matrimoni infantil) i violència en el punt fronterer, on posa com a exemple la frontera de Marroc amb Ceuta i Melilla.

Es senyala que és un tema complex on les dones es veuen atemorides ja sigui per les cerimònies en el seu país d'origen (per exemple el "Yuyu" a Nigèria) que fan que adquireixin deutes i caigui en xarxes de tràfic i esclavitud per pagar-les o per ser re-victimitzades per les mateixes autoritats que generen noves formes de violència traient-los la custòdia dels nens, no reconeixent-les com a víctimes i tornant-les als seus països on corren perill de ser re traficades de nou o impossibilitant l'accés al territori no habilitant vies segures i legals.

Destaquen els problemes d'auto identificació d'aquestes dones com a víctimes, la complexa integració d'aquestes dones en la societat d'acollida i la por que moltes d'elles tenen a les autoritats policials cosa que fa que sigui molt complicat per a elles denunciar. Patricia Orejudo coincideix amb altres intervencions que es faran posteriorment en que s'hauria de treballar per conscienciar sobre la necessitat d'abandonar la perspectiva migratòria de control i seguretat i passar a un enfocament de drets humans i gènere en que es vegi a les dones en trànsit com a possibles sol·licitants d'asil per vulneracions de drets humans.

A la tarda la jornada es va centrar en el marc espanyol i català de protecció de dones, sessió que va estar a càrrec de la CCAR i SICAR. L'exposició de la Yolanda Nieves, advocada de la CCAR, es va centrar en el marc normatiu que afecta a dones i el dret d'asil a Espanya, assenyalant els detalls que mereixen especial atenció i els problemes que es generen en la pràctica durant la implementació de la mateixa: invisibilització de les pròpies dones que no són capaces d'auto identificar-se com a víctimes, denegacions d'asil emparant-se en que hi ha protecció de l'Estat d'origen quan té una llei que prohibeix aquesta violència sense tenir en compte el cas concret, ocultació de la identitat sexual en la primera entrevista per por o vergonya i la desaparició de les missions diplomàtiques com a lloc de presentació de sol·licitud d'asil. En concret, en el tema de tràfic, també es va aprofundir en el problema que genera l'article 59 bis de la Llei d'Estrangeria espanyola: es dona a la víctima un període de 90 dies

Amb la col·laboració de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

perquè decideixi si vol denunciar i poder accedir a un permís de residència temporal però no s'ofereix una protecció suficient a la mateixa, i a vegades acaba sent expulsada o retornada al seu país, amb el risc de ser re traficada. Si és veritat que hi ha molt literatura sobre el tema del tràfic a Espanya, no és fins el 4rt trimestre de 2016 quan s'ha reconegut la protecció internacional a 16 víctimes de tràfic.

4 taula

Finalment, la jornada va acabar amb una taula rodona sobre reptes compartits a nivell europeu: acollida i bones pràctiques, a càrrec de Differenza Donna (Itàlia), Lëfo-IBF (Asutria), la CCAR i Sicar. En aquesta taula es va poder veure com les diferents organitzacions segueixen lluitant per implementar la perspectiva de gènere en l'àmbit del refugi i s'enfronten a reptes com la feminització dels sol·licitants d'asil a les fronteres, la major heterogeneïtat en els perfils de les dones sol·licitants o beneficiàries de la protecció internacional i al fet de que sigui sent un tema vinculat a la voluntat política i depenent de la sensibilitat a que tingui el govern,.

Per això, per afrontar de la millor manera les necessitats que tenen aquestes dones des de les organitzacions es treballa amb equips multidisciplinaris que les acompanyen en els procediments administratius per sol·licitar la protecció internacional, es dóna assessoria psicosocial, s'ofereix pisos d'acollida, assessoria per a la inserció social i laboral i cursos d'idiomes perquè adquireixin autonomia i puguin construir de nou xarxes de suport ben la societat d'acollida.

Finalment, totes aquestes mesures proposades tenen con al finalitat última donar major visibilitat al col·lectiu i sensibilitzar al seu entorn social d'una manera que puguin evitar-se actes de persecució com els patits pels testimonis presentats. En aquest context, tant l'Administració com les entitats que defensen el drets d'aquestes dones juguen un paper fonamental mitjançant la difusió d'informació, l'elaboració de les guies d'actuació que posin al centre les víctimes i no tan centrades en el delictes, la formació de professionals que permeti una major detecció, la coordinació entre els diferents agents involucrats i la defensa activa dels drets d'aquestes persones. No obstant, encara queda molt camí per recórrer i molts reptes per superar perquè altres dones com les testimonis de la jornada puguin sentir-se segures, protegides i acceptades a la seva arribada al nostre país. S'ha de seguir combatent la invisibilitat i la vulnerabilitat perquè puguin gaudir plena i lliurement dels seus drets i en aquesta tasca som tots i totes responsables.

Amb la col·laboració de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**